

H. Bock: Kreuterbuch, 1560, Von Lafander und Spica.



Geschreven en vertaald door Nico Koomen.

Von Lafander und Spica. Cap. XVIII.

Lafander und Spica, wiewol die zwen stauden einander fast anlich seindt, mit wurtzeln, holtz, blettern, stengelen, blümen, und samen. So ist doch der Spica in gemelten dingen dem Lafander uberlegen. Dz aber die zwen stauden nit einer art sein, kan ein jeder am geruch wol fülen. (Capia Nardus.) Dann Spica reücht fast anderst, und vil stercker, dann Lafander. Die stengel seind an jn bede vierecket, ein wenig hol. Die bletter gantz Eschfarb grün, breiter und lenger dann der Ropmarein hat. Die blümen diser stauden wachsen am obersten des stengels, wie ein Spica, oder äher am Weissen od dinckel thüt. An welcher äher vil kleiner braun bloer blümlin wachsen. Der Same grawschwartz wie Psillium, davon junge stöcklin auffgehen, aber vil balder so man zweig abreipt, und wider in den grundt legt, im Glentzen oder Herbst. Was nun der Spica mit blettern, blümen, ähren, stengel, geruch, breiter, lenger, höher, dicker, und stercker ist, dz ist der Lafander schmåler, kürtzer, niderer, dünner, milder, und lieblicher, und on zweiffel nützer.

Van lavendel en spica. Kapittel 18.

Lavendel en spica, hoewel die twee struiken elkaar erg gelijk zijn met wortels, hout, bladeren, stengels, bloemen en zaden zo is toch de spica in gemelde dingen de lavendel overtreffend. Dat echter die twee struiken niet van een aard zijn kan iedereen aan de reuk goed voelen. Dan spica ruikt vast anders en veel sterker dan lavendel. De stengel zijn aan hen beide vierkant en een weinig hol. De bladeren gans askleurig groen, breder en langer dan de rozemarijn heeft. De bloemen van deze struiken groeien aan het bovenste van de stengels zoals een spica of aar aan tarwe of dinkel doet. Aan welke aren veel kleine bruin blauwe bloempjes groeien. De zaden zijn grauwzwart zoals Psillium waarvan jonge stekjes opgaan, echter veel sneller zo men een twijg aftrekt en weer in de grond legt in lente of herfst. Wat nu de spica met bladeren, bloemen, aren, stengel, reuk, breder, langer, hoger, dikker en sterker is dat is de lavendel smaller, korter, lager, dunner, milder en lieflijker en zonder twijfel nuttiger.

Von den Namen.

Wa wóllen wir mit disen gewechsen hin? die in Germanien beinach die Edelst seindt. Soll Dioscorides oder Theophrastus dise nit beschriben haben, wer weger sie hetten dafür des Schirlings vergessen.

Jch will in Gottes namen, den schönen Lafander ein Teütschen Casiam, den Spica ein Teütschen Nardum lassen sein, oder sie bede, sampt under dz (D iij) [86] erst Libanotis setzen in Diosc.lib.iij.cap.lxxix,wie weiter davon in Stechade gemeldt würt. Jch will aber nit desto minder die zwo Casias so man Ligneam und Fistulam nennet, in jrem werd lassen.

Von der Krafft und Würckung

Spica und Lafander seind bede hitziger qualiteit, doch Spica mehr dann der Lafander, Beder eygenschafft ist erwermen, zertheilen, und auß zufüren, wie solchs von den Nardis und Casijs der Dioscorides in eersten büch beschreibet.

Innerlich.

Lafander blümen inn wein gesotten, treiben den harn, jedes mal ein drunck warm gethon und darauff gefast. Also ein tag od iiij.gebraucht erfordert die blümen menses, Secundinam, stilltet das magen weh, (Harn. Ander geburt. Magen weh.) Cardia [87] cam oben am hertzgrüblin, drückt nider die winde, ventositates, und treibt auß die Gålsucht, gleich dem Ropmarein.

Lafander blümen mit zimmet rötlin, Negelin, Muscatblüet, Cardamomo, Cubeben, und Rosenbletter, in wein gesotten, hat obgeschribene würckung vil krefftiger, also dz es auch dient zum schlag, bringet die erlegene sprach wider, stilltet dz zån wee, heilet und seübert die feüle im munt. (Schlag. Sprach. Zanwehe. Feüle im munt.)

Oberzelte presten, stilltet und heilet auch das Lafander wasser.

Spica Nardi blümen möchten zu vortgesetzten kranckheiten, umb jrer warmen unnd scharpffen qualitet willen, auch also genützt und gebraucht werden, aber von mir biß anher unversucht bliben.

Eüßerlich

Lafander unnd Spica Nardi wasser heilen das hauptwee unnd den schwindel, so von kelte kommen, auff den würbel und an die stirnen gestrichen, in disem fall geht der Spica dem

Van de namen.

(**Lavendula spica, Lavandula angustifolia**)

Waar willen we met deze gewassen heen ? die in Germanië bijna de edelste zijn. Zal Dioscorides of Theophrastus deze niet beschreven hebben, waarom hebben ze daarvoor de scheerling vergeten.

Ik wil in Gods naam de mooie lavendel een Duitse Cassia, de spica een Duitse Nardum laten zijn of ze beide samen onder de [86] eerste Libanotis zetten in Dioscorides libro 3 kapittel 79 zoals verder daarvan in Stoechas gemeld wordt. Ik wil echter niet des te minder de twee Cassia's zo men Ligneam en Fistulam noemt in hun waarde laten.

Van de kracht en werking

Spica en Lavendel zijn bede hete kwaliteit, doch spica meer dan de lavendel. Beider eigenschap is verwarmen, verdelen en uit te voeren zoals zulks van de Nardus en Cassia de Dioscorides in het eerste boek beschrijft.

Innerlijk.

Lavendel bloemen in wijn gekookt drijven de plas, elke keer een dronk warm gedaan en daarop gevast. Alzo een dag of 4 gebruikt bevordert de bloemen van de menstruatie, secundina, stilt de maagpijn, Cardia [87] van boven aan het hartgroefje, drukt neer de winden, ventositates, en drijft uit de geelziekte, gelijk de rozemarijn.

Lavendelbloemen met kaneelroertjes, kruidnagels, muskaatbloemen, Cardamomum, kubeben en rozenbladeren in wijn gekookt heeft opgeschreven werking veel krachtiger alzo dat het ook dient tot de slag, brengt de opgehouden spraak weer, stilt dat tandpijn, heelt en zuivert de vuilheid in mond. Op vertelde gebreken stilt en heelt ook dat lavendel water.

Spica nardi bloemen mogen tot voor gezette ziektes vanwege hun warme en scherpe kwaliteit ook alzo genuttigd en gebruikt worden, echter van mij tot hieraan toe niet onderzocht gebleven.

Uiterlijk.

Lavendel en Spica nardi water helen de hoofdpijn en de duizeligheid zo van koude komen op de wervels en aan de hersens gestreken en in dit geval gaat de spica de

Lafander für. (Haupt weh. Kalten schwindel.) Lame erkalte glider mit Spica wasser geriben, und mit den kreüttern fomentiert, werden dadurch erweckt und erwermet, und vertreibt den selbiden das zitteren. Solche blümen und kreütter seind den lammen glidern, und blódem haupt fast dienstlich. (Lame glider. Zitteren.)	lavendel voor. Lamme verkouden leden met spica water gewreven en met de kruiden omgeslagen worden daardoor opgewekt en verwarmd en verdrijft bij dezelfde dat sidderen. Zulke bloemen en kruiden zijn de lamme leden en blote hoofd erg dienstig.
--	---

Dodonaeus;

Van Lavendel kap. LXVIII

Het geslacht.

Van lavendel zijn er twee soorten, mannetje en wijfje. Het mannetje is met bladeren, bloemen, aren en stelen breder, langer, hoger en dikker en van reuk sterker, het wijfje is smaller, korter, lager en van reuk liefelijker.

Vorm.

Lavandula mas of lavendel mannetje. Lavandula foemina of lavendel wijfje.
(Lavandula spica, Lavandula angustifolia)

Beide deze geslachten van lavendel hebben vierkantige, holle steeltjes met leden en knooppjes. Daaraan groeien askleurige, lange, smalle en vette bladeren, breder, langer en groter dan de bladeren van rosmarijn. De bloemen zijn blauw en groeien als een aar veel bijeen aan de toppen van de stelen. De wortels zijn houtachtig en met veel aanhangende worteltjes bezet.

Plaats.

Lavendel groeit op sommige plaatsen van Italië, Spanje en Frankrijk op de bergen en ruwe, steenachtige plaatsen waar de zon veel schijnt. Hier te lande wordt het in de hoven geplant, vooral het wijfje dat in alle hoven gewoon is want het mannetje wordt alleen bij de kruidliefhebbers gevonden.

Tijd.

Lavendel bloeit in juni en in augustus.

Naam.

Lavendel wordt tegenwoordig in Latijn Lavandula genoemd. In de apotheken Lavendula. Door sommige in Grieks Pseudonardus, door anderen Hirculus, door de derde ook Rosmerinum coronarium
1 Het eerste geslacht wordt Lavandula mas genoemd. In Hoogduits Spica en Spica nardi. Hier te lande lavendel en nu lavendel mannetje. In Frans lavande masle.

2 Het andere geslacht heet Lavandula en Lavandula foemina. In Duitsland Lafander. Hier te lande lavendel wijfje. In Frans lavande femelle.

Natuur.

Lavendels zijn warm en droog tot in de tweede graad.

Kracht en Werking.

Lavendel die in wijn gekookt en gedronken wordt lost de urine, verwekt de menstruatie bij de vrouwen en jaagt de moederkoek en dode vruchten af.

De bloemen van lavendel die alleen of met kaneel, noten en kruidnagels gemengd worden genezen het kloppen van het hart en de geelzucht en zijn zeer goed tegen de trillingen en tegen de pijn en bezwijming in het hoofd, ze versterken het hoofd en de lamme leden.

De konserf van de bloemen die met suiker gemaakt is is ook tegen de voor vermelde gebreken zeer goed, als het 's morgens een boon groot ingenomen wordt.

Water die van lavendel bloemen gedistilleerd is geneest de lamme leden als ze daarmee gestreken en

gewassen worden.

Zie verder: <http://volkoomenoudeherbariaenmedisch.nl> en : <http://www.volkoomen.nl/>